

Selvevalueringsrapport

ÆRØ EFTERSKOLE

Skoleåret 2005 - 2006

"Tryghed"

"§ 25 undervisning - Elever med behov
for vidtgående

Selvevaluering 05/06 – Tryghed for §25-eleverne¹

Indholdsfortegnelse:

Indledende bemærkninger om begrebet ”§25-elever	s.3
Hvad stiller vi op med timerne (kronerne) her på skolen?	s.4
Hvordan udmøntes §25-undervisningen	s.5
§25-elevernes dagligdag	s.5
Problemstilling	s.7
Elevsamtaler	s.8
Samtale med den hovedansvarlige §25-lærer	s.8
Skolemoderens rolle	s.10
Sammenligning af værkstedssituationen og §25-undervisningssituationen	s.10
Opsamling af problematikker	s.11
Bilag	s.13
1. Bekendtgørelsesgrundlaget for §25-undervisningen	s.13
2. Referater af samtalerne med eleverne	s.13
3. Referater af samtalerne med værkstedslærerne	s.14
4. Interview med viceforstanderen	s. 18

Selvevalueringssrapporten godkendt på bestyrelsesmøde 14. juni 2006

---

¹ Gruppen har i dette år bestået af Pia Boutrup, Mette Lassen, Maren Schildt Rasmussen, Bodil Essendrop og Erik Teglbjærg.

Gruppens arbejde er afsluttet d. 29.5.06 med nærværende rapport.

Indledende bemærkninger om begrebet ”§25”-elever.

Som en forlængelse af sidste års evalueringsrapport kredsede vores indledende snak i gruppen om værdien tryghed. Det virker som en meget vigtig grundværdi i skolens fundament for at skabe det rette miljø for elever og lærere.

I skolens værdigrundlag ligger implicit en forudsætning om, at for at der kan ske en udvikling med vores elever er det nødvendigt, at de føler sig trygge. Det vil sige, at trygheden opfattes som forudsætning/grundvilkår for at lære noget.

Modet til at prøve (lære) noget nyt forudsætter imidlertid, at man er ”klar” til at slippe trygheden, det kendte, - i hvert fald for et stykke tid – men der skal være noget trygt at vende tilbage til. Det vil altså sige, at vi her på skolen hele tiden skal sørge for, at vore elever udfordres – men ikke til mere end de som regel kan klare.

Spørgsmålet om udfordringer for den enkelte i undervisningen er ikke direkte nævnt i skolens pædagogiske grundlag og heller ikke i skolens værdigrundlag. Det nærmeste man kommer er formuleringerne: ”... er det så værkstedslærerens opgave at tilgodese den enkelte elev bliver tilgodeset med udgangspunkt i de forudsætninger eleven møder op med”. Og videre: ”Lærerne skal identificere elevens stærke sider og tage udgangspunkt heri”.

Denne tilgang til vores elevgruppe er modsat den tilgang de fleste elever tidligere har været udsat for, hvor der er blevet fokuseret på alt det de ikke kunne. De har fået specialundervisning på specialundervisningsskoler, de er blevet mere eller mindre opgivet osv. Mange har en udviklet ”skole/bog-fobi” og reagerer negativt på alt der kunne minde om, at nogen prøver at lære dem noget. De er i virkeligheden blevet meget usikre på, hvad de selv kan.. Derfor er vores skole oprettet som en praktisk/prøvefri skole med alt, hvad dertil hører.

Konkret er skolen bygget op omkring værksteder, valgfag og huse, hvor vi vel må sige at meget lykkes. I hvert fald oplever vi hvert år rigtig mange elever, der gennemgår en mærkbar positiv udvikling – både hvad angår de menneskelige evner (social kompetence, tolerance mv.) og de mere faglige (f.eks. motorkendskab, evne til at spille musik/teater osv.). De har kort sagt fået lært noget, ikke ved at sidde ned og læse i en bog, men ved at gøre noget. Med andre ord har de med baggrund i en grundlæggende tryghed klaret de udfordringer, der er blevet stillet.

Vi har sidste år set på skolens stille elever og deres hverdag i forhold til værdien tryghed og nu faldt vores øjne på den gruppe vi kalder §25-elever, altså de elever, der på baggrund af særlige behov får tilskud til specialundervisning.²

Vender vi os til §25 eleverne, har de allerede et prædikat på sig: ”§25”, hvor der i den sammenhæng præcist er formuleret en række områder disse elever ikke mestrer, spændende lige fra boglige færdigheder til manglende personlig hygiejne. For at dygtiggøre disse elever der, hvor de mangler nogle kompetencer tildeles hver enkelt elev et antal timer.

Tildelingen af disse timer til de enkelte elever foregår igennem de respektive kommuners PPR. For nye elevers vedkommende udarbejdes ansøgningen på baggrund af forstanderens optagelsessamtale og den kontakt der i øvrigt måtte være med elevens bagland (den kommunale

---

² Se bilag 1 s.12

forvaltning, forældre, plejeforældre osv.). Desuden sker der på introturen en vurdering af §25-elevernes behov for indsatsområder.

For ”gamle” elevers vedkommende efter ansøgning udarbejdet i et samarbejde mellem os og PPR i elevens hjemkommune, hvor der tages udgangspunkt i tidligere års tildeling. Der kan i den forbindelse både ske en opregulering eller en nedregulering.

For hver elev arbejdes der med et samlet timetal, der uspecificeret fordeles på kategorierne faglig undervisning, personlig hygiejne/velvære, kommunikation, motorik og social forståelse/adfærd. Det vil sige, at begrebet ”§25-elev” blot betyder, at vedkommende elev fra sin hjemkommune er bevilget et antal støttetimer for et skoleår. Elevens konkrete problemer/manglende kompetencer kan derfor dække over manglende boglige kompetencer, problemer med den personlige hygiejne, dårlig motorik, dårligt sprog osv. kort sagt alt mellem himmel og jord og derfor bliver indsatsområderne også meget forskellige.

Efterfølgende er det op til de huslærere/værkstedslærere/§25-lærere osv., der har med de pågældende elever at gøre, at sørge for at de forskellige områder bliver dækket ind.

Ser man på den samlede elevgruppe, der har fået tildelt timer, er der ingen retfærdighed eller ens målestok for, hvad den enkelte har fået tildelt. Timerne afspejler derimod i den grad kommunernes forskellighed.

Hvad stiller vi op med timerne (kronerne) her på skolen?

De falder alle sammen ned i skolens kasse, hvorefter de fordeles ud til forskellige undervisningsmæssige foranstaltninger³:

1. En del falder ned i ”efterskolens helhedsorienterede undervisning. 2-lærersystemet på værkstederne og 2-lærersystemet på det ugentlige husmøde indebærer, at undervisningen kan gøres mere fleksibel. Således at der – såvel målrettet som spontant – kan iværksættes betydelig individuel undervisning. Små valgfagsgrupper tilgodeser også denne elevgruppe”. (Citat fra skolens undervisningsplan).
2. I år er der oprettet et nyt værksted (hesteværkstedet), der har bevirket, at elevtallet på alle værksteder er blevet mindre, selv om dette modvirkes af et samlet højere elevtal.
3. Til botræningerne er der tilført ekstra lærerkræfter på grund af mange §25-elever.
4. Der oprettet en særlig lærerstilling til varetagelse af §25-undervisningen.
5. Og desuden er der fire lærere, der i forskelligt omfang delvist er særligt knyttet til dette undervisningsområde.

En del af timerne bruges altså til en generel nedsættelse af de gruppestørrelser, som §25-eleverne indgår i. Logikken er, at den lille gruppestørrelse især vil komme de svageste til gode, og hvor de på den anden side kan føle sig som en almindelig elev i en gruppe af elever. (Punkt 1 og 2).

I hus 6 er der i år samlet en gruppe elever, der har mange §25-timer (sidste år hus 1). Dette hus har tildelt ekstra timer, fordi der så bedre kan blive taget hånd om disse elevers særlige problemer,

³ Udgifter til specielle undervisningsmidler til §25-eleverne har vi ikke belyst. Heller ikke om §25-eleverne generelt er ”dyrere” i drift.

f.eks. med den personlige hygiejne. Sidste år blev hus 1 kaldt ”vuggestuen” af de øvrige elever, så en vis ekskludering har der været tale om.

I hvert fald kan man sige, at der med dannelsen af disse §25-huse ikke er ”blevet taget udgangspunkt i disse elevers stærke sider”, men derimod er der taget hensyn til de ”svage” elever, hvorigennem de samlet set kan styrkes.

Hvordan udmøntes den undervisning der følger af punkt 4 og 5?

Motorik, der foregår hver dag kl. 8.00 – 8.30

Rytmik, der foregår hver anden fredag formiddag.

Individuelle samtaler, hvor behovet for at øve sig i kommunikation og social forståelse er omdrejningspunktet

Hygiejnehjælp/personligt velvære, som er for nogen er skemalagt og for andre er individuelt aftalt.

Boglig/faglig undervisning. Noget foregår om dagen (især konkret dansk med henblik på at klare almindelige situationer), andet om aftenen 2 gange om ugen (for de elever der har lyst til noget bogligt og som kan lidt i forvejen).

Kurser i ”**trin for trin**” med en lille gruppe elever (her øves kommunikation og social forståelse).

Motionshold. Det er en mindre gruppe elever, der derigennem støttes til en sundere og slankere levevis.

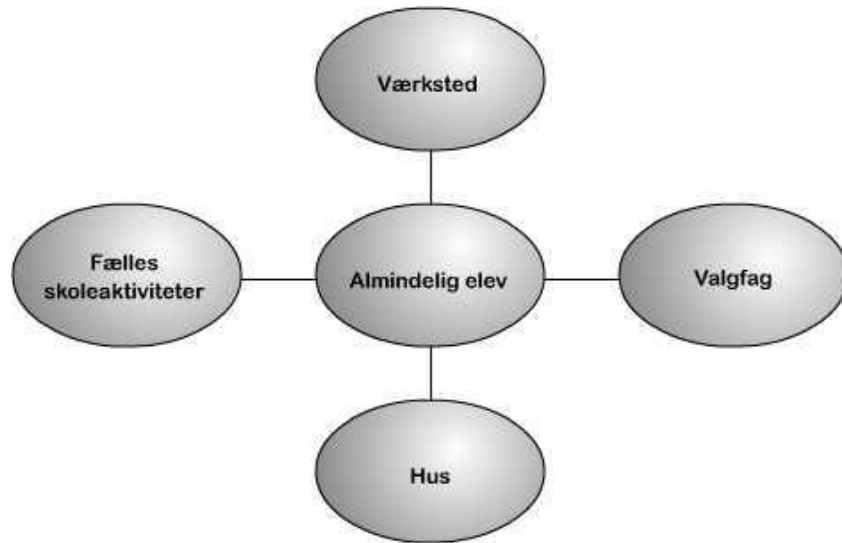
Botrænings elever deltager i motorik, men dækkes for de øvrige §25-områder i botræningen.

§25-efterskoleelever og enkelte andre, der har behov deltager i alle de nævnte aktiviteter, og skulle således på denne måde og sammen med den helhedsorienterede undervisning de i øvrigt får, være dækket ind.

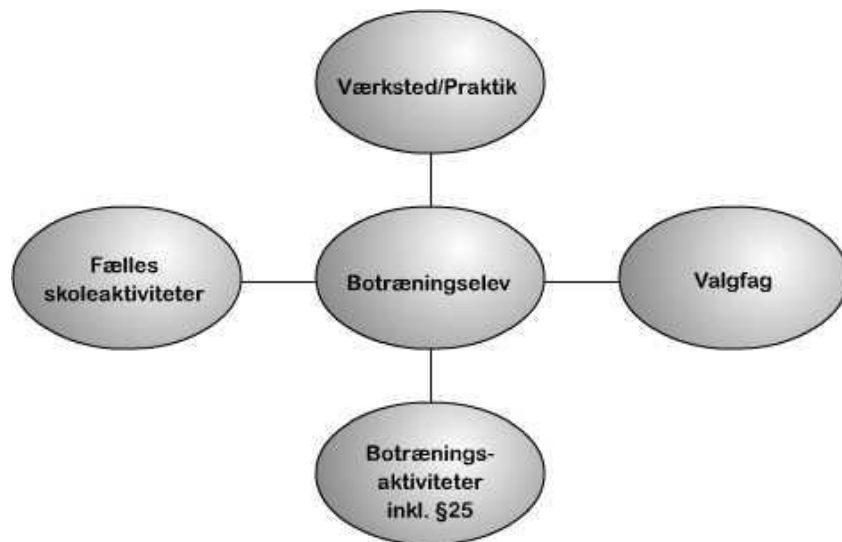
En del af §25-undervisningen indebærer således, at eleverne trækkes ud af den almindelige undervisning.

§25-elevernes dagligdag.

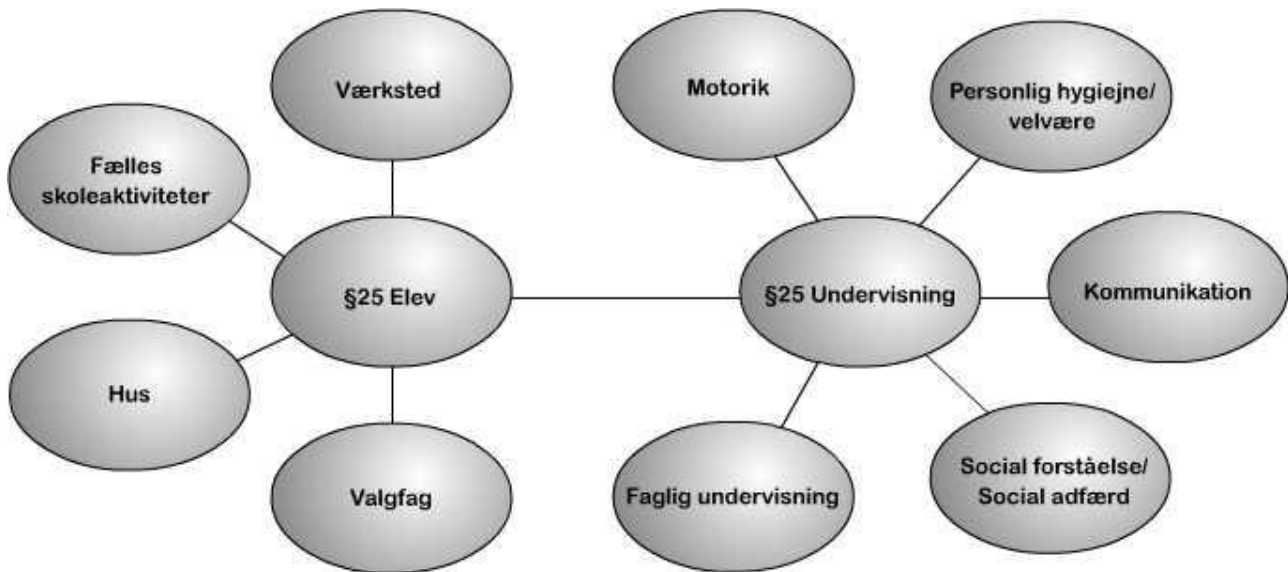
Plukker man en almindelig efterskoleelev ud ser skolestrukturen således ud:

Plukker man en botræningselev ud ser det således ud:

Plukker man en typisk §25-elev ud, ser det således ud:

En §25-elev har således flere at forholde sig til – både elever og lærere. Og der er flere ting, der skal huskes.

Vi har en formodning om, at det ikke er godt, at §25-eleverne har en mere kompliceret dagligdag end resten af eleverne, idet §25-eleverne skal forholde sig til flere elever og flere lærere fordi de indgår i flere undervisningssammenhænge end en almindelig elev gør.

Alt andet lige må de derved føle sig utrygge og dermed have sværere ved at lære nyt.

De §25-elever, der er i botræningerne har på den led det enkleste liv, idet §25-timerne er integreret i dagligdagen.

Problemstilling.

Disse overvejelser har ført os frem til følgende problemstilling:

Denne skole er en specialundervisningsskole. Rigtig mange, hvis ikke alle vores elever har i deres tidligere liv modtaget specialundervisning og rigtig mange har derfor været trukket ud af de almindelige sociale sammenhænge for at kunne modtage denne undervisning. Og ofte med et meget ringe resultat.

Hvordan kan det så være, at vi også her fortsætter denne fremgangsmåde med at trække §25-eleverne ud af den almindelige undervisning for at give dem specialundervisning, når vi ovenfor antager, at det gør dem utrygge?

Og har denne form for undervisning nogen effekt?

For at belyse problemstillingen vil vi gøre følgende:

Vi vil tale med et tilfældigt udvalgt antal §25-elever om deres dagligdag.

Vi vil tale med den hovedansvarlige §25-lærer og med skolemoderen, der står som de, der tager eleverne ud af undervisningen og med værkstedslærerne, der skal rumme §25-eleverne og som skal afgive elever i værkstedstiden til §25-undervisning.

Og endelig har vi talt med viceforstanderen for at få klarhed over §25-undervisningens bevillingsgrundlag, procedurer, lovgrundlag mv.

Elevsamtaler.

Med udgangspunkt i nedenstående spørgsmål har vi haft samtaler med 10 tilfældigt udvalgte §25-elever, individuelt eller i mindre grupper

Hvordan er det at have §25-undervisning?

Er du ked af at have §25-undervisning

Er du ked af at forlade værkstedet – er det irriterende?

Hvad siger eleverne så?⁴

Selv om eleverne i et vist omfang tages ud af værkstedsundervisningen for at få §25-undervisning er eleverne positive overfor denne undervisning.

En forklaring kunne være, at idet §25-undervisningen er mere individuel, omsorgsgivende, eleven er sig selv, og da mange af §25-eleverne er i underskud med de parametre, der karakteriserer §25-undervisningen, så opleves det at blive taget ud som noget særligt og noget positivt.

Den trygge ramme er givet ved, at undervisningen enten foregår på elevens eget domæne (værelset) eller ved at de faste §25-lærere kommer ganske tæt på i den meget individuelle undervisning.

Der er heller ikke bestemte boglige krav, der skal præsteres, og de elever der ”går” til §25-undervisning føler, at de er i samme båd (vi kan ikke huske, at der nogensinde er nogen, der er blevet drillet med at de skal til §25-undervisning).

Endelig anfører flere elever, at det er rart med nogle skift, måske fordi de generelt har koncentrationsproblemer og har svært ved at beskæftige sig med én ting i længere tid. §25-undervisningen bliver måske i virkeligheden en slags frikvarter.

Samtale med den hovedansvarlige §25-lærer.

Med udgangspunkt i nedenstående spørgsmål har vi talt med den hovedansvarlige §25-lærer.

Hvordan opleves det både at skulle undervise i et fagligt/bogligt felt (dansk og matematik) og i de mere bløde felter: sociale kompetencer og hygiejne?

Hvordan opleves det at skulle trække eleverne ud af værkstedsundervisningen?

Er der nogen resultater af §25-undervisningen?

Hvordan opleves bredden i indholdet i §25-lærerstillingen?

Er der en effekt af de personlige samtaler?

---

⁴ Referat af elevsamtaler findes som bilag s. 12

Læreren synes det er O.K. at undervise i så forskellige ting som f.eks. boglige fag og personlig hygiejne.

Den boglige undervisning fungerer ikke optimalt. Eleverne er inde for få gange i løbet af en uge til at det batter noget. Til gengæld er de glade for opmærksomheden og kan godt lide at være alene med en lærer.

Undervisningen i personlig hygiejne og sociale kompetencer – herunder en del samtaler - fungerer fint. Det er helt sikkert godt for nogle af eleverne med de personlige samtaler og hvad angår den personlige hygiejne fungerer undervisningen fint, fordi der hele tiden følges op på elevernes hygiejne. En gang imellem kan der være praktiske problemer fordi f.eks. vaskemaskinen er i brug. Det ville være godt med en sammenhængende formiddag med én elev. Læreren har utroligt mange skift i løbet af ugen med 34 elever, der er inde at vende.

At trække eleverne ud af værkstedsundervisningen lader til at være O.K for eleverne. De kan godt være lidt trætte af at skulle af sted til et kvarter hos læreren, hvis de er i gang med noget, men ellers er de glade for den særlige opmærksomhed. Der skal i planlægningen af arbejdet tages hensyn til værkstedernes rytme, så §25- undervisningen ikke er til gene for værkstedet som helhed. Hvis der på værkstederne arbejdes i processer er det skidt at trække eleverne ud.

Interviewet med læreren var starten på vores undersøgelser. Det var her vi fik sat fokus på de mange elever han havde fat i i løbet af ugen, og her vi fandt ud af, at han faktisk også gav undervisning til elever som ikke var §25-elever, men alligevel havde behov som f.eks. en elev der især var glad for den særlige opmærksomhed han fik, når han havde dansk med læreren.

På grund af de mange skift de særligt svage elever havde, havde vi selv meget fokus på hvordan det virkede at hive eleverne ud af deres værkstedsundervisning og om en mere helhedsorienteret undervisning som f.eks. den botræninger varetager ville være bedre.

Læreren fik tid til at tænke over sit arbejde og satte hurtigt gang i små og store ændringer i sit arbejde. Det gjorde at dette interview med lynets hast blev forældet og ikke længere var et tidssvarende billede på §25-undervisningen. Det var noget frustrerende, men også spændende at vores undersøgelsesgrundlag ændrede sig.

I løbet af samtalen fremlagde læreren forskellige ideer til forandringer, bl.a. ideen om at organisere et særligt bogligt hold til noget aftenundervisning to gange om ugen i stedet for som på dette tidspunkt, at de pågældende elever blot fik meget kort undervisningstid om ugen og i øvrigt skulle undvære værkstedsundervisningen. Dette problem var påtrængende, da der ud over §25-elever også var en gruppe elever, der af lyst havde meldt sig til ekstra boglig undervisning, og da undervisningen i vid udstrækning bygger på at eleverne er motiverede ville det jo være dumt, at modsætte sig disse elevers ønsker, men resultatet var blevet, at undervisningstiden til §25-eleverne faktisk var blevet mindre, fordi der var så stort et samlet elevtal.

Der blev også talt om at lægge noget særlig undervisning om morgenen, hvor det dog kunne skabe noget ravage i forhold til motorik og radioavis.

Det var lærerens fornemmelse, at rigtig mange af de elever, der får regelmæssige personlige samtaler, er rigtig glade for disse. Det var også lærerens oplevelse, at eleverne har/havde gavn af samtalerne. Om det var en effekt af samtalerne indhold eller fordi eleverne slet og ret blev talt med (m.a.o. fik særlig opmærksomhed) var det sværere at sige noget om.

Læreren havde på dette tidspunkt med rigtig mange elever at gøre i løbet af en uge. Han var dog ikke overvældet, idet han sammenlignede med sin tidligere arbejdssituation. Det var mere os der snakkede med ham, der var overvældede.

Skolemoderens rolle:

Skolemoderen tager sig af elevernes sygdomme, lægebesøg, medicin mv. Der ligger meget omsorg i dette arbejde, og det er selvsagt tryghedsskabende.

Konkret foretager skolemoderen en daglig runde rundt i husene lidt før kl. 8 om morgenen for lige at høre, hvordan det går. I den forbindelse går hun også ind i forhold til elevens personlige hygiejne, tøj osv. og dækker på den måde et §25-undervisningsbehov. Hun træffer også aftaler med enkeltelever efter behov om samtaler, tøjvask og den slags. Aktiviteter, der er orienteret mod behovene hos §25-eleverne. Ellers træffer hun aftaler med huslærerne om at tage sig af specifikke problemer.

Det kan være ”parterapisamtaler” eller andre mere personlige samtaler.

Når hun tager elever ud af værkstedsundervisningen f.eks. for at vaske tøj eller dyrke den personlige hygiejne osv. oplever hun som regel ingen modstand. Ofte foregår der sammen med de praktiske aktiviteter en snak om elevens situation i al almindelighed, og eleverne vil det gerne, velsagtens fordi de i de situationer er alene med en lærer med de fordele det giver. Skolemoderen dækker således en form for opsamlingsfunktion i forhold til de ting, som huslærerne ikke når og som opstår lidt tilfældigt og dækker således også i virkeligheden en del §25-funktioner.

Værkstedslærerne⁵.

Med udgangspunkt i nedenstående spørgsmål har vi snakket med værkstedslærerne.

Er det et problem at skulle afgive elever til §25-undervisning?

Ved værkstedslærerne hvornår eleverne skal gå til §25-undervisning?

Får §25-eleverne særlig opmærksomhed i den almindelige værkstedsundervisning.

Skulle man fordele §25-eleverne skævt på værkstederne, således at der evt. var flere lærerkræfter på værksteder med mange §25-elever? Eller der var færre elever på disse værksteder?

Sammenligning af værkstedssituationen og §25-undervisningssituationen:

Værkstedsundervisningen bygger på projekter, fællesoplevelser, fællesindsats, samarbejde og at alle kan noget.

Det er generelt for værkstedslærernes udtalelser, at man i undervisningen ikke som udgangspunkt deler eleverne i almindelige elever og elever med §25-timer. Der tages udgangspunkt i den konkrete elevgruppe på værkstedet og hvad denne gruppe samlet besidder af stærke sider. Det tager man udgangspunkt i, i forhold til de konkrete projekter, der arbejdes med på det enkelte værksted.

En §25-elev bliver altså mere betragtet som en elev på linje med alle andre.

Denne tilgang lever meget fint op til de pædagogiske tanker om den helhedsorienterede undervisning, der er fremhævet som princip i undervisningsplanen og giver således §25-eleven mulighed for at føle sig som ”en af de andre” og ikke en elev, der skilles ud fordi evnerne er mangelfulde.

Eleverne vælger værksted efter lyst og vælger derfor tit noget de er ”gode til”. Derfor stikker §25-eleverne ikke nødvendigvis ud fra elevgruppen i øvrigt.

⁵ Referaterne af samtalerne med værkstedslærerne findes som bilag på s. 13.

Musik/teaterværkstedet arbejder meget af tiden i en fremadskridende proces, der leder hen til et resultat (et teaterstykke/et musikstykke). I denne proces er det afgørende, at alle er med hele vejen. Derfor er det ikke godt, når elever, der f.eks. har sværest ved at lære en rolle også skal forlade undervisningen, fordi de er §25-elever. Dette problem er derfor blevet løst ved at de berørte elever i mindre omfang er blevet trukket ud af værkstedssammenhængen.

Andre værksteders processer er mere individuelle som f.eks. på billedværkstedet. I køkkenet er der derimod tale om en arbejdsproces, der kan deles op og tilrettelægges dag for dag, afhængig af den elevgruppe der er til stede.

På værkstedet sker der således en produktion i en eller anden forstand, mens overskriften for §25-undervisningen kunne være omsorg og tryghed.

Opsamling af problematikker:

1. Undervejs i vores undersøgelsesproces er der sket en række ting, der har ændret ved §25-undervisningen:

- Efter at vi havde en snak med den hovedansvarlige lærer er der sket ændringer i tilrettelæggelsen af §25-undervisningen.
- Vi har talt med værkstedslærerne og har derved skabt øget fokus på §25-eleverne i den sammenhæng.
- Der er blevet diskuteret valgfagsstruktur og dens hensigtsmæssighed i forhold til §25-undervisning i de mere boglige fag.
- Og endelig har vi via vores arbejde skabt opmærksomhed på, hvor stor økonomisk betydning §25-timerne i det hele taget har for skolens økonomi, hvilket igen har været med til at præge nogle mere ledelsesmæssigt bestemte prioriteringer på økonomisiden til næste år.

Der er tilsyneladende blevet ”rørt i gryden” og nogle nye ideer er kommet på banen. Desuden er nogle af ideerne allerede blevet sat i værk, hvilket vel siger noget om, at vi er en dynamisk skole, hvor ændringer ikke bliver bremsede af organisationen. Vi har en hurtig beslutningsstruktur og desuden er der i realiteten meget decentralisme og et stort råderum for den enkelte lærer til at tilrettelægge sin undervisning.

På den anden side rejser dette et metodisk problem, der består i, at §25-undervisningen undervejs i vores proces ændrer sig, bl.a. fordi vi undersøger den. Det samme kendes fra atomforskningen, hvor forskningen i atomets elementarpartikler vanskeliggøres af samme problematik, idet deres karakterer ændrer sig, netop fordi de undersøges.

Ovenstående metodiske problem kan vi ikke løse, men det skal ikke afholde os fra generelt at konkludere, at **vi i gruppen er imponerede af de mange og meget forskelligartede undervisningsaktiviteter der rent faktisk foregår for §25-eleverne.**

Undervisningsaktiviteter, der i høj grad er tilpasset den enkelte elevs konkrete behov, og som derfor ændres i løbet af året.

Der er i høj grad tale om differentieret undervisning.

Desuden ser det ud til at balancen mellem undervisningsaktiviteter, hvor §25-eleven ”blot” er almindelig elev og undervisningsaktiviteter, hvor §25-eleven er noget særligt er ramt godt.

Langt hovedparten af de interviewede er tilfredse med tingenes tilstand. Eleverne er generelt

ikke utilfredse med at skulle forlade den almindelige undervisning, og værkstederne magter stort set uden problemer at afgive enkeltelever til §25-undervisning hvilket må tyde på en stor grad af tryghed.

2. Det er et problem, at så mange elevers undervisning varetages af en enkelt lærer, da det gør undervisningen meget sårbar i tilfælde af fravær. Det er meget vanskeligt for en vikar udefra at træde ind som erstatning.

3. Det ser ud til, at vores formodning om, at §25-elevernes mere komplicerede dagligdag ville være et problem, bliver gjort noget til skamme. De fleste §25-elever vil faktisk gerne gøres noget ud af i og med at de tages ud af undervisningen og dermed bliver gjort noget særligt ud af. Og måske er netop denne elevgruppe karakteriseret ved ikke at kunne koncentrere sig i længere tid eller er meget voksenkontaktsøgende. Sandsynligvis skabes der netop en tryghed omkring det at blive taget sig af i den meget personlige undervisning.

4. Effekten af §25-undervisningen er rigtig svær at måle. Vi er dog ret sikre på at de personlige og individuelle samtaler f.eks. i forbindelse med konfliktsituationer har en god effekt. Det er i hvert fald blevet et helt almindeligt brugt redskab i skolens dagligdag. Endvidere er eleverne meget tilfredse med §25-undervisningen og det er jo en afgørende forudsætning for en vellykket læreproces.

5. Brugen af piktogrammer for at gøre det nemmere for elever med problemer med den personlige hygiejne/personligt velvære har klart en positiv effekt på eleverne og er en stor hjælp for de berørte huslærere, der f.eks. på relativ kort tid i forbindelse med husmøderne skal skabe sig et overblik over hygiejnesituationen i huset.

6. Som §25-undervisningen i praksis har udviklet sig, hvor eleverne i et vist omfang tages ud til "specialundervisning" og hvor vi samler særligt mange §25-elever i et hus med særlig støtte er vi landet i et paradoks, hvor vi på den ene side må konkludere, at systemet med at tage elever ud af de almindelige undervisningssammenhænge faktisk fungerer (eleverne kan lide det og det er vores vurdering at de får noget ud af det), men at dette jo på en måde strider mod skolens pædagogiske grundlag, som arbejder med at tage udgangspunkt i elevernes stærke sider. Måske er det pædagogiske grundlag formuleret for enkelt?

Bilag

1. Bekendtgørelsesgrundlaget for §25-undervisningen.

Tilskud til specialundervisning m.v. af elever med særlige behov og til undervisning m.v. af svært handicappede elever

§ 25. Staten yder tilskud til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand for elever med særlige behov, herunder til skoler, der har et samlet særligt undervisningstilbud. Tilskuddet ydes med en takst pr. årselev, der fastsættes på de årlige finanslove. Ministeren kan fastsætte et maksimum for det antal elever, der ydes tilskud til på det enkelte kursus.

Stk. 2. Staten yder tilskud til dækning af ekstraudgifter, der er godkendt af Undervisningsministeriet, til lærertimer, praktisk medhjælp og hjælpemidler til elever med svære handicap. Tilskuddet fastsættes på de årlige finanslove og reguleres ud fra de faktisk ydede tilskud.

Stk. 3. Undervisningsministeren fastsætter nærmere regler om administration af tilskuddene i stk. 1 og 2, herunder om ansøgning, frister, tildeling og udbetaling, udbetaling af forskud til skolerne og tilbagebetaling fra skolerne. Undervisningsministeren kan bestemme, at tilskuddet administreres af Styrelsen for Statens Uddannelsesstøtte, samt at de enkelte skoler skal indsende de nødvendige oplysninger til styrelsen i forbindelse med tilskuddets tildeling.

2. Referater af samtalerne med eleverne:

Havde en hyggelig snak med to elever tirsdag d.21/3 2006 om deres opfattelse af § 25-timer. Den ene elev har dansk mandag og torsdag aften, det er han meget glad for. Han siger selv, at han lærer meget, og han er blevet bedre til at læse.

Den anden elev har oprydning på værelset tirsdag formiddag, hvor der også foregår meget andet, men det bedste er at snakke med §25-læreren. Han får hjælp til vask af tøj, oprydning, rengøring m.m.

Tirsdag eftermiddag er den anden elev på et lille hold, hvor både to §25-lærere er til stede, her er det hemmeligt, men der snakkes problemer og der skrives dagbog.

Onsdag får den anden elev undervisning sammen med en tredje elev, det er både dansk, matematik og læsning.

Generelt er den anden elev glad for at deltage i § 25 tilbudene. Han synes at læreren er hyggelig og sjov og han kan godt lide at undervisningen sammen med ham foregår stille og roligt.

Han synes godt om afbrækket fra værkstedet, men synes også at det er godt at komme tilbage.

Samtale med 4 elever:

1.elev: Synes det er ok. at snakke konfliktløsning o.a. i en lille gruppe, men er ked af, at det foregår i værkstedstiden, i hvert fald i denne omgang, hvor han er på medie. Han synes altid, han lige er midt i noget og så skal han gå. Han kunne godt tænke sig at det foregik i valgfagstiden.

2.elev: Er glad for undervisningen, og mener selv han kan bruge det i de situationer, hvor han ”tænder af”. Jeg har oplevet ham en søndag, hvor det brændte på, men en snak om de ting vi diskuterer i gruppen om konfliktløsninger, misforståelser osv. fik ham til at falde til ro. Er glad for det tætte samvær med kammerater og lærere, og kan godt lide at komme lidt væk fra værkstedet, før jul gartneri, nu køkkenet.

Dette er i korte træk, det der blev snakket om, de to andre elever ytrede sig også, men mest samtykkende med 2.elev.

Snak med en elev:

Eleven siger, at han på en måde er glad for at komme til §25-undervisning, fordi det giver et afbræk i forhold til værkstedet (som pt. er køkkenet).

Han går næsten til noget (§25-aktiviteter) hver dag, og han er glad for selve undervisningen. Han er glad for dansk og for de snakker, som han får med læreren. Han har selv styr på, hvornår han skal af sted til §25-undervisning.

3. Referater af samtalerne med værkstedslærerne:

Landbrug:

Det er ikke et problem for lærerne at skulle afgive eleverne i værkstedstiden i den forstand, at det ikke betyder noget videre for det arbejde, der skal udføres på værkstedet.

I realiteten er det en lettelse, når nogen af eleverne ikke er der. Eleverne, der skal gå fra værkstedet, brokker sig og protesterer, men de kommer af sted.

Det er et problem for lærerne at huske, hvornår eleverne skal til §25-undervisning og eleverne husker det heller ikke. Det virker uregelmæssigt.

Lærerne ser på hele landbrugsholdet og vurderer, hvad de enkelte elever kan og ikke kan, uanset om de er §25-elever eller ej. Om de har problemer med hygiejnen betyder mindre i værkstedssammenhæng. Det betyder mere om den enkelte elev har interesse, vilje og energi til at få lavet noget. Derfor får de elever, der har sværest ved at klare en opgave mest opmærksomhed fra lærerne, men det er ikke nødvendigvis §25-elever.

På landbrugsholdet er der rent faktisk en del §25-elever og ud fra de erfaringer der har været med en tredje mand ville det være rigtigt godt, hvis §25-læreren kunne bruge timer på værkstedet i forhold til §25-eleverne. Ligesom §25-læreren måske kunne være med til at lave handleplaner for de enkelte elever.

Det har været rigtig godt for landbruget, at hesteværkstedet er blevet oprettet, fordi det har gjort at ”hestegalskaben” blandt en del elever er kommet ud af landbrugsværkstedet.

Hesteværksted:

Det kan godt være et problem, at eleverne går, hvis de skal på lang ridetur, men umiddelbart har det ikke været et problem. Læreren kan sagtens indrette undervisningen efter det. Der er kun to elever, der skal af sted, hvis det var mange elever det drejede sig om, ville det være et problem specielt om tirsdagen.

Det er godt at der er et skema.

Eleverne (minus en enkelt) er glade nok for at forlade værkstedet. Eleverne ved godt selv, hvornår de skal af sted.

To elever får særlig hjælp på værkstedet, det er ikke noget problem med de andre.

Det er ikke noget problem med antallet af elever. Læreren kunne godt have flere, men har også en dygtig elev som en slags hjælpelærer.

- og så en bibemærkning: Hesteværkstedet har ingen servicetjanser, og læreren savner samarbejde med andre lærere. Er ikke en del af landbrug.

Køkkenværksted:

Det er oftest ikke et problem at eleverne forlader værkstedet, men kan være det, fordi maden skal være færdig til tiden. Alle eleverne glæder sig til at komme over til §25-læreren.

Dejligt med skema. Køkkenet ved godt hvornår eleverne skal af sted, eleverne ved det også.

Særlig opmærksomhed giver sig selv; det gives efter behov. Eleverne hjælper også hinanden.

Kan blive tungt når alle eleverne er meget svage (ikke nødvendigvis §25).

Det er træls at §25 undervisningen har været meget aflyst. Synd for eleverne. En enkelt elev kom næsten aldrig af sted.

- og så sad vi lige og fandt ud af at der er for mange §25 elever på skolen.

Gartneriværksted:

Det er ikke et problem at eleverne går, kun hvis værkstedet skal på tur.

Nogen elever er glade for §25, andre er ikke.

Vigtigt med – og glad for skema.

Særlig opmærksomhed gives efter behov. Kommer naturligt; planlægges ikke ind i undervisningen. Eleverne hjælper også hinanden.

Det er ikke en god idé med flere og færre elever på nogen værksteder, fordi færre 1. ønsker ville kunne efterkommes. Nogen værksteder ville skulle have mange elever. En støttelærer, der kom rundt på værkstederne kunne være en løsning.

Nogen elever burde være under §25, men er det ikke.

Billedværksted:

Det er ikke et problem at eleverne går.

Godt med skema. Glad for at eleverne skal af sted samme dag, da det er nemmere at huske. Ustabiliteten i undervisningen har været synd for eleverne.

Eleverne får opmærksomhed efter behov, og nogen kræver mere end andre. Nogen gange er timetallet skævt, Eks: XX (5 timer) fylder, og kræver meget. Hvorimod YY (11 timer) kræver meget mindre.

Med mange §25 elever på et værksted er det vigtigt at der også er nogle stærke elever, der kan trække i den rigtige retning.

Teater/musik:

Undervisningen på værkstedet foregår altid med hele holdet på en gang. Det handler om samarbejde, have tillid til hinanden etc. På den led er ethvert afbrud i undervisningen, hvor nogen må gå, ikke særlig smart, men selvfølgelig kan det lade sig gøre. Det største problem i denne forbindelse er, at det ofte er de svageste, der går, dvs. dem, der især har behov for at få tillid til de andre, føle sig trygge i gruppen etc.

Vi glemmer ofte at sende elever af sted når undervisningen er i gang. Vi glemmer at checke klokken... for os ville det bedste være, hvis elever blev trukket ud fra starten af undervisningen... vi arbejder i en fortsat proces, og tænker ikke så meget i tider, det er ofte eleverne, der minder os om ting, der skal huskes.. også nogen gange når kl. er 11.45.

Vi er meget opmærksomme på stærke/svage elever. Hvis ikke ville de svage elever nemt falde igennem og opleve nederlag, og det er jo ikke meningen. Vi snakker ofte om det, at være stærk/svag, og vigtigheden af at tage ansvar og hjælpe hinanden, når man kan fornemme, der er nogen, der skal hjælpes. Det er ikke alle, der har flair for dette, derfor er vigtigheden af vores opmærksomhed stor, for at støtte dem, der har sværere ved at stå frem.

Værkstedet er oplagt til § 25 elever, da undervisningen indeholder mange af de områder, vi arbejder med indenfor § 25. – Rytmik, kommunikation, sprog, hukommelse, historieopbygning, motorik, samarbejde etc.

Vi har i dette halvår, af samme grund, undtaget værkstedets § 25 elever for ekstra undervisning i undervisningstiden. Kun hvis det gælder hygiejnen vil de blive trukket ud. Dette er gjort både for at give § 25 eleverne muligheden for et kontinuerligt forløb på værkstedet, og for at lette §25-læreren arbejdsbyrde

Medieværkstedet

På Medie er 4 ud af 7 elever §25 elever.

I denne periode giver disse elever ikke de store problemer. Faktisk ser læreren ikke på de tre af eleverne som tunge, fordi de er gode til at sidde koncentreret med en opgave og ofte også er gode til at løse den. Den fjerde elev giver større problemer, fordi han ikke kan koncentrere sig så længe. Den arbejdsopgave han har lige for øjeblikket er måske heller ikke den rette, fordi den er svær og kræver hjælp fra læreren.

Læreren skelner ikke mellem hvem der er §25- elev og hvem der ikke er og er heller ikke særligt god til at huske, hvis de skal over til særlig §25-undervisning. Sidste halvår var han bedre til det og glippede det, ringene §25-læreren. (Rent faktisk havde medielæreren ikke et skema for dette halvår endnu)

Medielæreren synes ikke det er et problem, at eleverne bliver trukket ud af undervisningen. På værkstedet arbejder eleverne meget individuelt og kan derfor meget let hoppe til og fra en opgave. I den fjerde elevs tilfælde er det en lettelse for alle parter, når han skal af sted, da han er glad og har brug for afbræk i undervisningen. Det giver så også medielæreren og de andre elever et pusterum.

Læreren kan slet ikke forstå at der er en af eleverne, der får tildelt §25-timer.

Generelt synes medielæreren, at det går godt med at integrere §25-eleverne, men der har været gange, hvor en elev blev for tung at have på værkstedet, fordi vedkommende faktisk ikke magtede at lave ret meget selv, uden at læreren sad ved siden af. Sådan var det f.eks. med en enkelt elev i sidste værkstedsperiode.

Medielæreren husker ikke på hvem der er §25-elev og hvem der ikke er, men hjælper de, som har særlige behov, så de kan løse opgaverne.

Tit er §25-eleverne gode til rutinearbejde. Det er svært, hvis de ikke har nogen kreative evner og dermed er dårlige til at komme på ideer og forestille sig ting. Sådan er der aktuelt en enkelt elev, der har det.

Håndværk og friluft:

Det er værkstedslæreren opfattelse, at det er irriterende for eleverne at blive revet ud af en opgave, når det de laver er sjovt. Samtidig mener han, at de i 90% af tilfældene er glade for at skulle af sted.

Eleverne husker tit selv, at de skal af sted. Elevernes tider hos §25-læreren er skemalagt på en enkelt eftermiddag for at tilgodese værkstedets ønsker om at kunne tage væk fra skolen og derfor er det også forholdsvis let for værkstedslærerne at huske det sammen med eleverne.

Ud af H/F's i alt 11 elever er der 3 med §25 timer og deraf er der en enkelt elev fra botræningen og han er der kun hver anden uge.

De to andre elever suger selv den ekstra opmærksomhed fra læreren. Det fungerer sådan, at de stærkere elever kan klare sig selv en stor del af vejen og så kan de svagere få ekstra tid og opgaver, de kan klare. Det største udbytte er, når de arbejder sammen med en anden elev. Den ene elev hører ikke nødvendigvis til en af de svage elever, fordi han har gnisten og gå-på modet. Denne elev kan selv gøre tingene færdige. Den anden elev er en typisk §25 elev, mens den første ikke er.

H/F har generelt ikke mange §25 elever. Mange af de selvkørende (velfungerende) elever tiltrækkes af værkstedets eventyr og de udfordringer og muligheder der ligger i værkstedets aktiviteter. Der er derfor tit ikke mange af de typiske ”tunge” §25 elever

Det ville være OK, hvis §25-læreren kom ud på værkstedet. At samle eleverne på enkelte værksteder er nok ikke en god idé: det er interessen, der skal drive værket.

Måske kunne det være godt for §25-læreren at komme med på værkstedet for at se, hvordan det går for den enkelte elev og hvordan han fungerer. Godt hvis han kunne lave en handleplan for den enkelte elev. Værkstedslærerne snakker ikke sammen med huslærere eller §25-læreren i forhold til at tackle eleverne på værkstedet. De vurderer selv, at de er gode til at ramme den enkelte elevs behov og personlighed med tiden.

4. Interview med viceforstanderen i forbindelse med selvevaluering 2006 om anvendelsen af §25-pengene.

Viceforstanderen havde samlet de papirer, der er i forholdet til tilskud til specialundervisning af elever med særligt behov; det vi også kalder §-25 timer. Vi gennemgik dem i nævnte rækkefølge:

Uddrag fra bekendtgørelsen af lov om folkehøjskoler, efterskoler ...

§-25 pengene kommer fra en pulje som alle efterskoler, højskoler etc. betaler til. Derefter kan man, som i vores tilfælde, fra de enkelte kommuners PPR søge om støtte til en elev, der f.eks. skal gå på Ærø Efterskole. Det betyder, at det reelt ikke er os, der søger, men vi kan lave henstillinger til kommunerne. Ved bevillingen får kommunerne refusion fra statens fællespulje.

Oversigt over § 25-elever i skoleåret 2005 – 2006

Vi har i øjeblikket søgt og fået bevilliget timer til 46 elever. Der er stor forskel på hvor mange timer den enkelte elev er blevet tildelt, i forholdet til, hvad vi vurderer er rimeligt. I nogle tilfælde syner det af mange timer for en elev, som vi finder fungerer rimeligt sammenlignet med resten af gruppen, mens det i andre tilfælde synes tilstrækkeligt eller som få. Misforholdene opstår fordi det er kommunernes PPR der vurderer elevens behov og nogle er mere store end andre. Der er også elever som man kan undre sig over ikke har fået tildelt § 25 timer, da de ofte er meget tidskrævende og har store behov.

Uddrag fra undervisningsplanen: Undervisning for elever med behov for vidtgående specialundervisning i henhold til efterskolelovens § 25.

Den kendte vi godt og gik ikke så meget ind i.

Skrivelse til elevernes hjemkommune vedr. udtalelse og ansøgning af § 25 timer.

Denne skrivelse minder kommunernes PPR om at der skal ansøges igen på elever der fortsætter på Ærø Efterskole. Vi kender her eleverne fra året før og ved derfor nogenlunde , hvor der er brug for at sætte ind og om der skal justeres på timetallet.

Skrivelse til elevernes hjemkommune vedr. udtalelse og ansøgning af § 25 timer.

Denne skrivelse er for de nye elever der lige er startet på efterskolen. Det er i forbindelse med de her ansøgninger vi som huslærere får indsatsområderne med på intro-ugen for at krydse af om nogle af de nye elever skal have særlig støtte. Vi ved derfor ikke helt præcis, hvor der skal sættes ind, men gisner og så specificeres det senere.

Indsatsområderne beskrevet som vi kender dem i ”kasser”

Dette punkt kom vi så vidt jeg husker heller ikke nævneværdigt ind på.

Generelt.

Generelt kan man sige, at vi, i forholdet til mange andre skoler, har en detaljeret beskrivelse af, hvad §-25 pengene bruges til. På nogle andre skoler indgår pengene som en del af skolens øvrige økonomi og bruges uden særlig øremærkning. Hos os er det i nogle tilfælde tydeligt, hvad pengene bruges til, mens det i andre tilfælde går til en samlet indsats og dermed er en integreret del af skolens virke.

Af øremærkede timer kan nævnes følgende:

- Lærerstilling med særlig henblik på tilrettelæggelsen og varetagelsen af specifik §25-undervisning.
- Hesteværksted, der giver flere værksteder og valgfag
- To ekstra lærere i botræningerne
- Dele af skolemoderens stilling
- Flere valgfagsudbud
- Ekstra ressourcer til undervisningsmateriale – både praktisk og bogligt
- To lærere på husmøderne

Samtidig kan man sige at skolen fungerer som en helhed. Antallet af lærere er også et plus, da det giver dobbeltlærerfunktion eller færre elever pr. lærer og dermed mere tid til den enkelte elev.

Det er væsentligt, at vi kan argumentere for, hvad pengene bliver brugt til gennem:

- Handleplaner
- UV-planer

Vi gør rede for det i vores uv-planer, men det halter noget med handleplanerne som nok er et indsatsområde vi skal have taget fat på. Der foreligger handleplaner for nogle af vores elever, men ikke dem alle.

Det er vigtigt at forklare forældrene, at der søges ekstra timer deres barn, så der ikke er noget gedulgt ved vores virksomhed, men så skal argumentationen være på plads. Det er ikke sjovt at skulle opfinde søforklaringer til et forældremøde.

Viceforstanderens oplysninger gav stof til eftertanke. Buen er spændt, når vi søger timer til 46 elever. Man skal tænke på, at vi i forvejen er en specialundervisningsskole og derfor faktisk allerede får et tillæg pr. elev, selv om det ikke er det store. Det giver os en masse muligheder, men gør os samtidigt afhængige, fordi mange af pengene bruges til stillinger. Derfor skal vi passe på, at andelen af § 25 tilskud ikke bliver for stor en del af det samlede budget og sørge for, at vi kan argumentere for en fornuftig brug af dem.

Vi kunne evt. klargøre vores forbrug af timer til den enkelte elev ved at have nogle procentsatser. Så mange % bruges på 1-1 undervisning, så mange % bruges på fælles specialtilbud (motorik) og så mange % indgår i den fælles undervisning, hvor eleven tilgodeses ved flere lærere etc.